

Warszawa, 13.08.2014 r.

V.816.52.2014.MS

Pan
Rafał TRZASKOWSKI

Minister Administracji i Cyfryzacji

Szanowny Panie Ministrze

Rzecznik Praw Obywatelskich w swojej działalności szczególną uwagę poświęca sytuacji, w jakiej znajduje się społeczność romska. Rzecznik dostrzega pozytywne zmiany, jakie nastąpiły w ostatnich latach, w głównej mierze dzięki środkom pochodzącym z rządowego *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce*. Z drugiej strony, część problemów, z jakimi styka się ta społeczność, od wielu już lat pozostaje nierozwiązana. Romowie, zwłaszcza należący do grupy Bergitka Roma, nadal egzystują w skrajnym ubóstwie, na marginesie życia społecznego i bez realnych możliwości poprawy swojej sytuacji bytowej. Potwierdziły to wizytacje przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w dniach 21 - 23 października ub. r. na terenie osiedli romskich w Koszarach k. Limanowej, Maszkowicach, Ochotnicy Górnej, Krośnicy, Czarnej Górze i Zadziale k. Szaflar. Wnioski z tych wizytacji szczegółowo opisane zostały w raporcie pt. *Działania Rzecznika Praw Obywatelskich na rzecz mniejszości romskiej w województwie małopolskim*.

Warunki panujące na terenie większości wspomnianych osiedli są bardzo złe. Stan techniczny budynków mieszkalnych często stwarza zagrożenie dla życia i zdrowia ich mieszkańców. W wielu przypadkach prace remontowo – budowlane, podejmowane przez samorządy i finansowane w części ze środków pochodzących z *Programu na rzecz społeczności romskiej*, nie mają charakteru kompleksowego. Przykładem może być osiedle w Maszkowicach, gdzie w starych i zniszczonych domach zamontowano nowe dachy, nie

poprawiając wcześniej konstrukcji budynków. Powszechne były też zastrzeżenia zainteresowanych mieszkańców co do jakości wykonanych prac, czy sposobu ich planowania.

Jednostki samorządu terytorialnego nie są w stanie samodzielnie i we własnym zakresie rozwiązać problemu poprawy warunków bytowych społeczności romskiej, zamieszkującej na ich terenie. Sama możliwość ubiegania się o dofinansowanie remontów z *Programu na rzecz społeczności romskiej* nie jest wystarczająca. Po pierwsze, wysokość dostępnych środków jest ograniczona. Co więcej, z tego samego źródła finansowane są także inne, również istotne potrzeby mniejszości romskiej. Po drugie, to wyłącznie od decyzji władz lokalnych zależy, czy wystąpią z jakimkolwiek wnioskiem o uruchomienie środków z *Programu* i jakich prac wniosek taki będzie dotyczył. Podejmując taką decyzję władze lokalne niejednokrotnie zaś kierują się opinią miejscowej społeczności, a ta, co niestety się zdarza, może mieć negatywny stosunek do Romów i wszelkiej udzielanej im pomocy. W tej sytuacji **skutecznym rozwiązaniem może okazać się stworzenie osobnego, kompleksowego programu, niezależnego od *Programu na rzecz społeczności romskiej*, którego celem byłoby wyłącznie zaplanowanie i sfinansowanie procesu poprawy warunków mieszkaniowo – bytowych na osiedlach romskich na terenie całej Polski.** Program taki powinien podlegać okresowej ewaluacji. Należy przy tym stworzyć skuteczny mechanizm kontroli nad sposobem wydatkowania pochodzących z programu środków, a także rozważyć możliwość objęcia finansowanych z programu prac remontowo – budowlanych nadzorem technicznym. Ponieważ efektywność takiego programu w znacznym stopniu uzależniona jest od dostępnych środków budżetowych, warto byłoby w tym zakresie rozważyć możliwość skorzystania przez państwo polskie z instrumentów finansowych, oferowanych przez Unię Europejską.

Powtarzającym się we wszystkich osiedlach problemem było także istnienie samowoli budowlanych. W zasadzie na każdym odwiedzionym osiedlu istniały budynki, które postawione zostały bez wymaganych prawem pozwoleń, na gruntach należących do samorządu terytorialnego czy osób prywatnych. Władze lokalne różnie podchodziły do tego problemu. Żadna z gmin nie podjęła działań zmierzających do legalizacji samowoli. Część odmawiała prowadzenia przy takich obiektach prac remontowych, co powodowało, że ich

stan z roku na rok gwałtownie się pogarszał. W Gminie Limanowa podjęto natomiast czynności prawne zmierzające do rozbiórki budynków wykonanych bez pozwoleń i zgody właścicieli gruntów. Dlatego też wspomniany wyżej program powinien w sposób szczególny odnosić się do kwestii samowoli budowlanych.

Same działania na rzecz poprawy warunków, w jakich zamieszkują małopolscy Romowie, nie są oczywiście wystarczające. **Sytuację Romów pogarsza skrajne ubóstwo, powodowane brakiem stałych źródeł dochodu, niski poziom wykształcenia oraz związany z tym brak jakichkolwiek kwalifikacji zawodowych, umożliwiających konkurencję na rynku pracy.** Bez wsparcia ze strony odpowiednich instytucji, takich jak ośrodki pomocy społecznej czy urzędy pracy, mieszkańcy osiedli nie mają zatem szansy na poprawę swojego położenia. W tej sytuacji **pożądane zatem są wszelkie działania aktywizacyjne, począwszy od spotkań informacyjnych, organizowania szkoleń czy staży zawodowych po aktywne wsparcie w poszukiwaniu konkretnych ofert zatrudnienia.** Kluczowe w tym kontekście jest także **zapewnienie dzieciom narodowości romskiej należytego i wolnego od dyskryminacji dostępu do edukacji oraz stworzenia im szansy równego startu w nauce.** Podstawą w tym zakresie powinno być **zapewnienie dzieciom dostępu do kształcenia przedszkolnego.**

Wizytacje osiedli romskich pozwoliły również przyjrzeć się bliżej relacjom pomiędzy Romami a władzami samorządowymi czy pracownikami urzędów gmin. W tym zakresie podstawowym problemem pozostaje ustne składanie wniosków, a także ustne udzielanie odpowiedzi przez urzędników gminnych. To zaś powoduje, że w przypadkach jakichkolwiek skarg na sposób załatwienia sprawy, brak jest możliwości zbadania zasadności stawianych zarzutów i oceny legalności podejmowanych przez lokalne władze działań. Jedynym sposobem przeciwdziałania takim sytuacjom wydaje się być sukcesywne zwiększanie świadomości Romów i ich wiedzy na temat przysługujących im praw. Doraźnym rozwiązaniem byłoby natomiast **upowszechnienie instytucji asystenta socjalnego**, który pośredniczyłby w kontaktach pomiędzy Romami, zainteresowanymi załatwieniem swojej sprawy w urzędzie, a lokalną administracją. Wzorem dla takiej instytucji może być instytucja asystenta edukacji romskiej, której ustanowienie miało

fundamentalne znaczenie dla zwiększenia szans edukacyjnych dzieci i młodzieży pochodzenia romskiego.

Na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 ze zm.) przesyłam Panu Ministrowi raport z przeprowadzonych wizytacji z uprzejmą prośbą o zajęcie stanowiska wobec zawartych w nim wniosków i rekomendacji. W szczególności proszę Pana Ministra o odniesienie się do postulatu dotyczącego stworzenia osobnego programu na rzecz poprawy warunków mieszkaniowo – bytowych mniejszości romskiej w Polsce.

Załącznik: raport RPO pt. „Działania Rzecznika Praw Obywatelskich na rzecz mniejszości romskiej w województwie małopolskim”.

Z poważaniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich